

KÖZKINCS Program a harmadik évezredben A Közkultúra fejlesztése az Új Magyarország Fejlesztési Tervben

Konferencia Tatabányán, 2006. szeptember 24.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Magyarország Európai Unióhoz történt csatlakozását követően, 2004 júliusában elfogadta a vidék kultúrafejlesztése érdekében életre hívott új, decentralizált támogatási modellt, a **KÖZKINCS Programot**. A Magyar Művelődési Intézet feladata a Program megvalósításában való tevékeny közreműködés, minek érdekében a Regionális Programok Főosztálya keretén belül létrehozta regionális irodahálózatát, melynek egyik feladata a KÖZKINCS Program megvalósítása.

Az Intézet 2006 május-júniusában már második alkalommal szervezett a hét régiót érintő regionális értekezletet, az elmúlt időszak tevékenységének értékelése, valamint a további feladatok, együttműködések közös áttekintése, a tapasztalatok alapján történő esetleges újragondolása céljából. A hét regionális találkozó lezárásaként, értékeléseként, valamint a 2007-es évvel induló új tervezési ciklus által meghatározott feladatok áttekintésére, s nem utolsósorban az új kormányzati struktúrában a közkultúra kiemelt szerepének hangsúlyozása érdekében országos konferenciát szerveztünk a Közép-dunántúli Regionális Tanáccsal együttműködésben 2006. szeptember 14-én, Tatabányán.

A KÖZKINCS Program iránt igen nagy az érdeklődés, így a terem befogadóképességét meghaladó létszámú résztvevő egy része csak egy másik teremben felállított kivetítőn követhette a konferencia menetét.

Agócs István, a Közép-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács elnöke köszöntőjében elmondta, hogy az Európai Unió 2007–2013-ra vonatkozó költségvetési ciklusában 8 000 milliárd forint áll majd rendelkezésünkre. A kultúra nem szerepel egyértelműen a sorokban, de külön-

böző területekhez kapcsolhatóan, kellő bölcsességgel lehetőség nyílik források lehívására.

Borbáth Erika, a Magyar Művelődési Intézet főigazgatója megköszönte a házigazdának a konferencia megrendezésének lehetőségét, majd kitért a KÖZKINCS Program kezdeteire, miszerint a 2004-es elhatározást követően 2005-ben az Intézetben megalakult a Regionális Programok Főosztálya és mind a hét régióban létrejött a Kulturális Koordinációs Iroda.

Vitányi Iván országgyűlési képviselő három szintet érintve beszélt a társadalmi fejlődésről.

Az utóbbi évtizedeket az információs forradalom jellemzi. Ez a folyamat – mely árt a közösségi életnek – elsősorban a felső szintet érinti, mert ez a réteg jut először a technikai újdonságok közelébe. Mindennapjainkat átszövik a hálózatok, mobil telefonon, interneten kommunikálunk. Egyedül ülünk az autóban, a család tagjai külön-külön néznek tévét... Kényszerindividualizálódás zajlik.

A társadalom középső szintjét is a modernitás hatja át, ugyanakkor együtt élünk a feudális maradványokkal – paraszolvencia, borraaló... Az egyenlőtlenséget felváltotta a bizonytalanság. Egyre növekszik a rizikófaktor.

Alulról nézve sem rózsás a helyzet. A kutatások azt mutatják, hogy a lakosságnak csak egy része él a tudás társadalma által kínált lehetőségekkel. Igen magas a társadalomból kivetettek, a helyüket nem találók száma. A helyzetet rontja, hogy ezek nagy része egyben cigány is.

A kultúra igazi befogadására a középosztály képes. Nálunk ez egy vékony réteget képez, ebből következően a kultúra iránti érdeklődés szerény mértékű. Ez a tény nem kulturális, hanem társadalmi kérdés, melyet ugyancsak a feudalizmusból örököltünk, hiszen a mi sajátosan magyar szempontunkból ott is csak a szűk nemesi elit számított. Elsődleges feladatnak tekinthetjük tehát e középréteg szélesítését.

Inkei Péter, a Budapesti Kulturális Observatórium igazgatója az Európai Unió kulturális stratégiájáról szólt. E szerint a kultúra minden tagállam saját belső ügye, a központ nem akar beleszólni, de támogatja a jónak tartott kezdeményezéseket. A kultúrát valójában kreatív iparnak tartják, mely országonként meglehetősen sok embert foglalkoztat, általában jóval többet, mint nálunk.

A Fejlesztési Tervben hat kiemelt fontosságú programot találunk. A tizenhat operatív programból kettő figyelemre érdemes a kultúra szempontjából. Támogatásra azok a projektek számíthatnak, melyek igazodnak az átfogó célokhoz.

Csák Ferenc, az Oktatási és Kulturális Minisztérium kormányzati koordinátora a kulturális fővárosról elmondta, hogy ez az eddigi legnagyobb projekt (25 milliárd Ft). Ki kell használni a lehetőséget, mert 2010 után már nem lehet állami feladat és Európai Uniós pénzt sem lehet felhasználni ilyen célokra. Pécs bekapcsolódik az európai vérkeringésbe, hiszen autópályán és repülőn is el lehet majd érni. Vannak, akik bírálják a szervezés ütemét, de bizonyos tények – meg kellett várni a kormányváltást és sok területen csak az újraválasztott önkormányzat dönthet felelősségteljesen – nem teszik lehetővé a továbblépést.

Hiller István oktatási és kulturális miniszter a konferencia címére utalva megjegyezte, hogy optimizmusra vall a KÖZKINCS Programról évezredes távlatban beszélni.

Az előző előadásra reflektálva kifejezte, hogy a Pécs 2010 program sokkal több egy város ügyénél, tipikus példája a kulturális vidékfejlesztésnek. A Közkincs pályázatok is azt mutatják, hogy nem kell mindig új dolgokat kitalálni, az eredményes programokat kell tovább fejleszteni. Az egyik kistelepülés pályázata ekképpen fogalmazta meg projektjük célját: a közösségi élet fenntartását tartjuk szem előtt, hogy fiataljaink helyben maradjanak.

Az országban a legnagyobb hálózat a kultúrházaké. Az ott folyó munka dicséretes, az infrastruktúra viszont nem ad okot büszkeségre. Tudjuk, hogy szomorú képet nyújt ezeknek a házaknak az állapota, de a következő években a kultúrára sem tud a költségvetés a mostaninál többet fordítani. Az agrártárcánál is lehet majd kulturális célokra forrást találni.

Bár a Közkincs pályázatokról még nem készült átfogó tájékoztató jelentés, az eddigi eredmények biztatóak. A Hitel program 20 éves lejáratú. Eredményeképpen már épült közösségi ház és könyvtár is. Mintegy három és fél milliárd forintot mozgatott meg. A térségi programokra két év során 170 millió forintot biztosított a minisztérium. Az eredmények elismerését jelzi, hogy a költségvetésbe nevesítve kerül majd be a KÖZKINCS Program.

Az országot járva gyakran tapasztalható a pénzhiány és a pazarlás egyidejű jelenléte. Vannak települések, ahol jelen van az E-Magyarország Pont, a teleház, a művelődési ház, a közkönyvtár és az iskolai könyvtár. Ez nem sokszínűség, hanem átgondolatlanság. Célszerű a multikulturális tér létrehozása. Lehet, hogy az összevonások szakmai érdekeket sértenek, de vállalni kell ezt a harcot.

A Tengertánc és a PANKK program folytatódni fog, ezeket érdemes a Közkincshez kapcsolni. A Regionális Operatív Programok is tág teret biztosítanak a kulturális fejlesztésnek. Az oktatás és a kultúra szorosan összekapcsolódik. El kell vetni a területi és a téma szerinti elkülönüléseket, komplexen kell látni az országot. Az iskolafejlesztési program nagyon fontos.

Az Európai Unió működését gyakran látjuk bürokratikusnak. Ez adott körülmény, most nem a szabályok megváltoztatásán, hanem a lehetőségek kihasználásán kell gondolkodnunk.

A prioritások csak akkor érnek valamit, ha szűk körűek. A közeljövő kiemelt témái:

- kulturális vidékfejlesztés,
- infrastrukturális megerősítés,
- a KÖZKINCS Program folytatása, ezen belül infrastrukturális fejlesztés, bázisként tekintve a könyvtárakat.

Kérdések, hozzászólások

Az összevonással egyet lehet érteni, de meg kell határozni, ki fogja működtetni az intézményeket.

A pályázatok kiírásába be kell vonni a Közkincs Bizottságokat.

A hagyományörzés összekapcsolódik a vidékfejlesztéssel, de városokban is vannak hagyományörzők.

A Közkincs, a Tengertánc és a PANKK programok összevonhatók.

Úgy tűnik, a könyvtárak kerültek előtérbe, de például Heves megyében több a művelődési ház, célszerűbb lenne azokra építeni.

Az észak-alföldi és az észak-magyarországi múzeumok már hosszú ideje együttműködnek, ennek bizonyítéka a közös kiadványuk. Az ilyesféle törekvéseknek kellene prioritást biztosítani.

A kistérségi normatíva hiánya miatt nem veszik be a közművelődést a fejlesztésekbe.

Mit értsünk a fővárosban a kistérségek tekintetében?

Az összevonás a művelődési házak végét jelenti?

Hiller István reagálása

A főváros külső kerületei nagyközségekhez hasonlítanak. Az összevonásra elsősorban kistelepüléseken van szükség.

A pályázatoknál a multifunkcionalitást, a kistérségi együttműködést fogják támogatni.

A több program összefogása észszerűnek látszik, de még át kell gondolni a megvalósíthatóságát.

Az agráriummal együtt kell működni, mert az Európai Unió kifejezetten kultúrára nem ad pénzt.

Szekcióülések

Európai Unió forráshoz jutás

Szekcióvezető: Tisza Gabriella főosztályvezető, Magyar Művelődési Intézet Regionális Programok Főosztálya

Nagy érdeklődés övezte a szekció témáját, az Európai Unió forráshoz jutás lehetőségeinek vizsgálatát. Tisza Gabriella bevezetője után elsőként **Szegvári Pétert**, a Regionális Fejlesztési Holding Zrt. vezérigazgató-helyettesét hallgatta meg a résztvevő mintegy ötven kolléga. Szegvári Péter megerősítette Tisza Gabriella bevezetőben elmondott szavait, miszerint a 2007–2013-as tervezési ciklusban az önkormányzatok és intézményeik, valamint a civil szervezetek számára is a forráshoz jutás kulcsfontosságú eleme a sikeres pályázatok benyújtása lesz. A Regionális Fejlesztési Holding ennek támogatására sokrétű szolgáltatási struktúrát alakított ki. A cég, annak érdekében, hogy kiemelt piaci centruma tudjon lenni a regionális és kistérségi fejlesztéseknek, országos hálózatot épít ki, mellyel képes lesz az Európai Unió-s forrásfelhasználásban, a pályázati és a végrehajtási folyamat valamennyi szakaszában érdemi támaszt nyújtani az önkormányzatoknak, civil szervezeteknek illetve más projektgazdáknak. Tanácsadási, forrásszervezési, projekt-menedzsmenti feladatok mellett – természetesen alapos mérlegelés után – vállalják az

önkormányzati regionális és kistérségi fejlesztésekhez, pályázatokhoz a saját erőt kiegészítő tőketámogatás biztosítását, vagy a szükséges költségek megelőlegezését, sőt akár befektető partnerként is elképzelhető a közreműködésük egy projektben. Egy kérdésre válaszolva Szegvári Péter elmondta: természetesen mint Zrt., nem karitatív alapon nyújtják szolgáltatásaikat. Ám céljuk nem az azonnali haszonszerzés – későbbi megtérülés esetén is van realitása a velük való együttműködésnek.

Boros Melinda, az ESZA Kht. (Európai Szociális Alap) referense elsősorban a beadott pályázatoknak az elbírálás szempontjából összegezhető tapasztalatairól, az erősségekről, illetve a gyengeségekről beszélt, valamint kitért a nyertes pályázatok megvalósítása és elszámolása során tapasztalt nehézségekre. Felhívta a figyelmet arra, hogy a pályázók az elkövetkező időszakban az eddigieknél is jobban tartsák szem előtt az illeszkedés és a fenntarthatóság követelményét, a projektszerű megvalósítást, valamint a partnerségben történő együttműködést. Gyakori – és feltétlen elkerülendő – hibaként említette, hogy a pályázatokban irreális indikátorok, megvalósíthatatlan rövidtávú célok szerepelnek, holott több eredményre vezetne, ha rövidtávra kevés, de elérhető vállalatot tartalmaznának a pályázatok, és a nagy eredményeket csak hosszabb távra vállalnák a projektgazdák.

Striker Sándor, mint az EMEROP (Emberi Erőforrások Fejlesztése Regionális Operatív program) és HIOP (Humán Infrastruktúra Operatív Program) Kulturális munkabizottság vezetője, elsősorban azokról a tapasztalatokról beszélt, amelyek a közkulturális szférát is érintő operatív programok megvalósítása során eddig felhalmozódtak. A negatív tapasztalatok kiszűrése, a folyamatok racionalizálása, a kiírások még inkább a szükségletekhez való közelítése a célja. Ő is kitért arra a megkerülhetetlen tényre, hogy a szakma zöme még mindig nem készült fel kellőképpen az EU-s források megszerzésének, felhasználásának és elszámolásának fokozott követelményeire, a projektgazdai szerepkörre, a konzorciumban, partnerségben történő együttműködésre. Ezen sürgősen változtatni kell, ha eredményesen szeretnénk pályázni a 2007-ben megnyíló fejlesztési forrásokra.

A tanácskozás utolsó fázisában kérdések illetve hozzászólások hangzottak el az előadókhöz illetve az előadások témáihoz kapcsolódóan, majd Tisza Gabriella – megköszönve a részvételt – bezárta a szekció munkáját.

Modell értékű programok

Szekcióvezető: Kerti Katalin, a Komárom Esztergom Megyei Közgyűlés alelnöke, a Közép-dunántúli Közkincs Bizottság elnöke

A szekcióülés **Paszternák Tímea**, a Mezőgazdaság és Vidékfejlesztési Hivatal osztályvezetőjének LEADER programról szóló ismertetőjével kezdődött. A közelmúlt egy-másfél évében történekről adott átfogó képet, előadását bőven illusztrálva statisztikai mutatókkal. Kiemelte azt az együttműködést, mely a LEADER közösségekben az önkormányzatok, vállalkozások és a civilek között kialakult.

A LEADER sikeres vidékfejlesztési program, példaértékű kezdeményezésekkel, amit a hozzászólók is megerősítettek. A 6,7 Mrd Ft vidékfejlesztésre történő felhasználása kedvező változásokat hoz azokban a közösségekben, amelyek sikerrel szerepeltek a pályázatokon. Néhány jó kezdeményezést és ötletet is ismertetett az előadó.

Hallgató Éva a „Szakmaközi együttműködések a hálózatokban” címmel megtartott előadásában Vitányi Iván nyitó előadására hivatkozva az „új közösségekről”, a hálózatokról, a hálózatokban rejlő együttműködés erejéről, fontosságáról szolt, számos példát sorakoztatva fel. Beszélt továbbá az „esélyek háza” programról, illetőleg jelenlegi tevékenységéről a „biztos kezdet” programban végzett munkájáról. Ennek lényegét abban foglalta össze, hogy a 0–6 éves korú gyermekek segítése azért fontos, mert lényegébe ez az az időszak, amikor eldől az ember további életének sorsa.

Kérdések, hozzászólások hangzottak el a szekciót érintő kérdésekről, a civilek szerepéről, a várható pályázati lehetőségekről. Az egyik résztvevő szívesen hallott volna tájékoztatást egy sikeres programról.

A Közkincs jelene és jövője

Szekcióvezető: Vargáné Nagy Melinda főosztályvezető, Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Főosztály

Elsőként **Deme Péter**, a Nemzeti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal igazgatója tartotta meg előadását „Örökségvédelem és Közkincs program” címmel. Kiemelte, hogy a Közkincs Bizottságok munkájában, egy

kívétellel, mindenhol szerepet kaptak az örökségvédelem képviselői. Beszített a hivatal munkájáról és a Felügyeleti Hatóság Regionális Irodahálózatáról. Megemlítette, hogy készült egy Országbemutató kiadvány – melyet az NFT (Nemzeti Fejlesztési Terv) 2. tervezői számára állítottak össze –, valamint bemutatta szokásos kiadványukat a Kulturális Örökség Napjairól.

Ezt követően **Ramháb Mária**, a kecskeméti Katona József Könyvtár igazgatója tartotta meg előadását „Kell egy hely” – megvalósítási lehetőségek címmel. Elsőként az Európai Unió forráslehetőségeiről beszített, ezt követően pedig kitért a Közkincs Bizottságok eddigi munkájára és lehetőségeikre a közeljövőben. Hangsúlyozta, hogy összefogott fejlesztésekre van szükség és nem szétaprózott forrásokra. Mindenképpen a már meglévő intézményi infrastruktúrát kell fejleszteni, mert stratégiai kérdés a „Kell egy hely!”, valamint fontos az emberi erőforrás előtérbe helyezése. Beszámolt a Dél-alföldi Régió két modell értékű programjáról, melyek a Közkincs pályázati és hitel támogatásaival valósultak meg. Elsőként a kunbaracsi majd a fülöpházi modell került bemutatásra.

Ezt követte **Horváth Viola**, a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet igazgatójának „Tények, számok, álmok” című előadása. Beszámolt a Közép-dunántúli Régióban 2003-ban megalakult Közművelődési és Civil Munkacsoport tevékenységéről, valamint a KÖZKINCS Bizottság megalakulásáról, tevékenységéről. Nehezményezte, hogy a Közkincs programban nem jelent meg külön a Balaton Régió, holott ez a kormányprogramban is szerepel. Hiányolta a pályázati kiírásokat megelőző egyeztetést a régiókkal. Véleménye szerint a szakmai monitoringban is fontos szerepet kell kapniuk a Bizottságok tagjainak. Hangsúlyozta a KÖZKINCS forrás emelésének szükségességét és a rendezvénytámogatás pályázatba történő visszahelyezésének igényét. A Közkincs Program jövőjét a következőkben látja:

- A Tengertánc, a PANKK és a Közkincs egy programcsomagot képezzen!
- Az NKA-t (Nemzeti Kulturális Alaprogram) regionalizálni kell.
- Vegyék figyelembe a régiók egyediségét!
- Fontosak a különböző képzések és a partnerség-építő kezdeményezések.
- A Közkincs monitoringokba kapcsolódjanak be a Bizottság tagjai, az eredményeket pedig hozzák nyilvánosságra.

- Generáljunk projekteket a ROP-okba (Regionális Operatív Program).
- A Közkincs Bizottságok legyenek nyilvánosak, pl. Interneten.

Kérdések, hozzászólások:

Elhangzott, hogy a műemlékvédelemmel nem tudnak mit kezdeni a Közkincs Bizottságok. Programokkal kell feltölteni a műemlékeket, ezért a műemlékek közösségi hasznosítása szükséges.

A pályázati kiírásban lehetővé kell tenni a helyi sajátosságok figyelembevételét.

A pályázatok elbírálását racionalizálni kell.

Egyes társadalmi szervezetek tagjai nem veszik komolyan a Közkincs Bizottságok tagjait.

Nyitni kellene az oktatás felé. Az iskolában nem tanítják, hogy a fiatalok a képzési rendszerből kikerülve hol találjanak programokat.

A levéltárak új kapcsolódási pontok lehetnek a közművelődés területén.

Volt, aki a turisztika és a kultúra kapcsolódási lehetőségeiről beszélt.

A régiók nem mindenhol úgy alakultak ki, ahogyan célszerű lett volna.

Örvendetes a tény, hogy két év után a Közép-magyarországi Régióban is megalakulhatott a Közkincs Bizottság.

Négy fontos szempont emelkedik ki: Program, Prioritás, Pénzforrás, Promóció

Diszkrimináció, hogy a Közkincs programból kimaradt Budapest.

A konferencián és a szekciókban elhangzottakat összefoglalták az Magyar Művelődési Intézet Regionális Főosztályának munkatársai: Kereszti Ferenc, Mók Ildikó, Horváth György, Eszik Anikó